

SŁAWOMIR PAWŁOWSKI

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Teologii

<https://orcid.org/0000-0003-4918-0658>

Ekumenizm w świetle procesu synodalnego w Polsce (2021–2024)

Ecumenism in the light of the synodal process in Poland (2021–2024)

Abstract

Ecumenism was one of the important aspects of the synodal process in the Catholic Church in 2021–2024 (1). The aim of this article is to analyse ecumenical issues contained in the materials of the synodal process in Poland (2) and to evaluate them with conclusions that may be useful for the implementation phase of the Synod, planned for the coming years. Ecumenism should continue to be an important dimension of this stage (3). In general, Polish Catholics are aware that ecumenism is an important challenge for the Church, but they fear that ecumenical activities may lead to a “blurring of Catholicism”. In some diocesan syntheses, the topic of ecumenism was not addressed at all or was only mentioned marginally. It even seems that “in our experience of the Church, ecumenism basically does not exist.” The war in Ukraine, however, has brought new ecumenical challenges. There are constant references to the need for catechesis on other denominations and proposals for ecumenical meetings and prayers at the parish level. There are calls for the development of joint charitable, cultural, scientific and evangelisation projects. Christians of other denominations, as well as the faithful of the Catholic Church, were only marginally involved in the synodal process in Poland. An inspiring way to “make up” for the ecumenical – and other – shortcomings of the synodal process in Poland seems to be the proposal to implement the renewed *Charta Oecumenica* (2025). It is worth making it the subject of reflection in a “bottom-up” process, starting with parish pastoral councils and synodal teams.

Keywords: ecumenism, *Charta Oecumenica* (2025), Poland, synodal process (2021–2024), synod.

Abstrakt

Ekumenizm był jednym z ważnych aspektów procesu synodalnego, który miał miejsce w Kościele katolickim w latach 2021–2024 (1). Celem niniejszego artykułu jest analiza zagadnień ekumenicznych zawartych w materiałach procesu synodalnego w Polsce (2) oraz ich ocena z wnioskami, które mogą posłużyć fazie wdrażania synodu, przewidzianej na następne lata. Ekumenizm powinien nadal stanowić ważny wymiar tego etapu (3). Zasadniczo polscy katolicy mają świadomość, że ekumenizm stanowi istotne wyzwanie dla Kościoła, ale obawiają się, czy działania ekumeniczne nie doprowadzają do „rozmycia katolicyzmu”. W niektórych syntezach diecezjalnych temat ekumenizmu w ogóle nie był po-

ruszany lub był zaznaczony marginalnie. Wydaje się nawet, że „w naszym doświadczeniu Kościoła ekumenizm zasadniczo nie istnieje”. Nowe wyzwania ekumeniczne przyniosła natomiast wojna w Ukrainie. Ciągłe wskazuje się na potrzebę katechezy na temat innych wyznań oraz propozycji spotkań i modlitw ekumenicznych na poziomie parafii. Postuluje się rozwijanie wspólnych przedsięwzięć charytatywnych, kulturowych, naukowych oraz ewangelizacyjnych. W proces synodalny w Polsce tylko w niewielkim stopniu byli zaangażowani chrześcijanie innych wyznań, a także wierni Kościoła katolickiego. Inspirującym sposobem na „nadrobienie” ekumenicznych – i nie tylko – braków procesu synodalnego w Polsce wydaje się być propozycja implementacji odnowionej Karty Ekumenicznej (2025). Warto, aby stała się ona przedmiotem refleksji w procesie „oddolnym”, zaczynając od parafialnych rad duszpasterskich i zespołów synodalnych.

Słowa kluczowe: ekumenizm, Karta Ekumeniczna (2025), Polska, proces synodalny (2021–2024), synod.

Proces synodalny, zainicjowany w Kościele katolickim przez papieża Franciszka 9 października 2021 r., rozpoczęty w Kościołach lokalnych, przeszedł przez etapy narodowe i kontynentalne, aby dojść do obrad XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów w dwóch sesjach – w październiku 2023 r. i w październiku 2024 r. Dotychczasowe jego owoce zebrano w Dokumentie końcowym XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów (26 października 2024 r.), który papież Franciszek uczynił częścią swojego papieskiego nauczania (nota z 24 listopada 2024 r.): *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo, misja*¹. Lata 2025–2028 są przeznaczone na fazę wdrażania Synodu i mają być uwieńczone zgromadzeniem kościelnym w Watykanie w październiku 2028 r.²

Ekumenizm był jednym z ważnych aspektów i tematów procesu synodalnego od samego początku. Świadczą o tym wytyczne kierowane przez odpowiednie gremia do całego Kościoła katolickiego (1). Celem niniejszego opracowania jest analiza zagadnień ekumenicznych zawartych w materiałach procesu synodalnego w Polsce (2) oraz ich ocena z wnioskami, które mogą posłużyć fazie wdrażania Synodu (3).

1. Wytyczne na temat ekumenicznego wymiaru procesu synodalnego

Dokument przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów: *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i mi-*

¹ Franciszek, XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2024. *Ku Kościołowi synodalnemu. Komunია, uczestnictwo, misja. Dokument końcowy*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 7–11.

² Mario Grech. 2025. List dotyczący procesu towarzyszenia fazie wdrażania Synodu (11.04.2025), https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2025-03-15_letter_process2028/Komunikat_POL_--List-dotyczacy-procesu-towarzyszenia-fazie-wdrazania-Synod.pdf.

cja (7 września 2021 r.)³ wymienia ekumenizm na 7 miejscu wśród „dziesięciu głównych kwestii do pogłębienia” w procesie synodalnym:

VII. Z INNYMI WYZNANIAMI CHRZEŚCIJAŃSKIMI

Dialog między chrześcijanami różnych wyznań, zjednoczonymi przez jeden chrzest, zajmuje szczególne miejsce w procesie synodalnym. Jakie relacje utrzymujemy z naszymi braćmi i siostrami innych wyznań chrześcijańskich? Jakich obszarów one dotyczą? Jakie owoce wynieśliśmy z tego „podążania razem”? Jakie są trudności?⁴

Dokument przygotowawczy miał za zadanie służyć procesowi synodalnemu jako narzędzie mające wspierać „pierwszą fazę słuchania i konsultacji ludu Bożego w Kościołach partykularnych”, przewidzianą na okres od października 2021 do kwietnia 2022 r., „w nadziei, że pomoże to uruchomić pomysły, energię i kreatywność wszystkich, którzy wezmą udział w tej drodze oraz ułatwi dzielenie się owocami ich zaangażowania”⁵.

Aspekt ekumeniczny procesu synodalnego został mocno podkreślony przez wspólny list kard. Kurta Kocha, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan, oraz kard. Mario Grecha, sekretarza generalnego Synodu Biskupów, z 28 października 2021 r., pt. *Ekumeniczny wymiar procesu synodalnego*, skierowany do biskupów odpowiedzialnych za ekumenizm w rzymskokatolickich Konferencjach Episkopatów oraz w Synodach Katolickich Kościołów Wschodnich⁶.

We wspomnianym liście kard. Koch i kard. Grech przypominają za *Vademecum Synodu o synodalności* (5.3.7)⁷: „Dialog między chrześcijanami różnych wyznań, zjednoczonymi jednym chrztem, zajmuje szczególne miejsce na drodze synodalnej”, gdyż zarówno synodalność, jak i ekumenizm są procesami „chodzenia razem”. A zatem, po pierwsze – wyliczają autorzy listu – je-

³ Synod of Bishops. 2021. The Preparatory Document. For a Synodal Church: Communion, Participation, and Mission (2.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-preparatory-document.html>.

⁴ XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2021. Dokument przygotowawczy „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja” (10.04.2025), <https://episkopat.pl/doc/186690.dokument-przygotowawczy-xvi-zwyczajnego-zgromadzenia-ogolnego-synodu-biskupow-2, nr 30>.

⁵ XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2021. Dokument przygotowawczy „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja” (10.04.2025), <https://episkopat.pl/doc/186690.dokument-przygotowawczy-xvi-zwyczajnego-zgromadzenia-ogolnego-synodu-biskupow-2, nr 30>.

⁶ Mario Grech, Kurt Koch. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process (10.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-ecumenical-dimension-of-the-synodal-process.html>.

⁷ Secretary General of the Synod of Bishops. 2021. Vademecum for the Synod on Synodality (02.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-vademecum-for-the-synod-on-synodality.html>.

śli „Kościół synodalny jest Kościołem, który słucha” (papież Franciszek, 17 października 2015 r.)⁸, to „słuchanie powinno dotyczyć ogółu tych, którzy noszą zaszczytne imię chrześcijanin, ponieważ wszyscy ochrzczeni uczestniczą w pewnym stopniu w *sensus fidei*” (por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, nr 56)⁹. Po drugie, ponieważ ekumenizm można rozumieć jako „wymianę darów”, jednym z darów, jakie katolicy mogą otrzymać od innych chrześcijan, jest właśnie ich doświadczenie i zrozumienie synodalności (por. *Evangelii gaudium*, nr 246)¹⁰. Po trzecie, synodalne kształtowanie Kościoła katolickiego na wszystkich poziomach ma istotne implikacje ekumeniczne, ponieważ czyni go bardziej wiarygodnym partnerem dialogu. Sam proces synodalny – stwierdzają – jest okazją do dalszego rozwijania relacji ekumenicznych na wszystkich poziomach Kościoła, ponieważ udział delegatów ekumenicznych stał się zwyczajową praktyką nie tylko na Synodzie Biskupów, ale także na synodach diecezjalnych¹¹.

„W oparciu o te zasady” – jak kard. Koch i kard. Grech określają wyżej wymienione założenia – Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan i Sekretariat Generalny Synodu Biskupów przedkładać następujące punkty, jako postulaty, „aby ten ekumeniczny wymiar procesu synodalnego mógł być realizowany w diecezjach i konferencjach biskupich”¹².

A zatem w odniesieniu do Kościołów lokalnych postulują, aby w okresie październik – listopad 2021 r. biskup odpowiedzialny za ekumenizm w Konferencji/ Synodzie Biskupów napisał do wszystkich biskupów, zapraszając ich do rozważenia następujących propozycji:

1. Biskup diecezjalny, wspomagany przez współpracowników (delegata, radę), po zidentyfikowaniu głównych wspólnot chrześcijańskich obecnych na danym terenie, powinien przygotować i wysłać do liderów tych wspólnot list („lub lepiej w tym celu je osobiście odwiedzić”):
 - a) informujący ich o procesie synodalnym, załączając Dokument przygotowawczy i *Vademecum*;
 - b) zapraszający ich do wyznaczenia delegatów do udziału w przed-synodalnych spotkaniach diecezjalnych i ewentualnie do zabrania na nich głosu;

⁸ Franciszek. 2015. „Synodalność” konstytutywnym wymiarem Kościoła (10.04.2025), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html#p12.

⁹ Międzynarodowa Komisja Teologiczna. 2015. *Sensus fidei w życiu Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów, 61.

¹⁰ Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*. Kraków: Wydawnictwo M, nr 246.

¹¹ Grech, Koch. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process, 1.

¹² Grech, Koch. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process, 1.

- c) zachęcający ich do nadsyłania pisemnych refleksji na temat kwestionariusza zawartego w dokumencie przygotowawczym lub do zorganizowania z nimi sesji audytoryjnych.
2. Tam, gdzie jest to możliwe, w syntezie diecezjalnej można uwzględnić streszczenie odpowiedzi danych przez liderów innych wspólnot chrześcijańskich, jak i komentarze diecezjalnych delegatów ds. ekumenizmu.
3. Należy zachęcać osobę kontaktu procesu synodalnego do ścisłej współpracy z diecezjalnym delegatem ds. ekumenizmu, a jeśli biskup powołuje zespół synodalny, delegat ds. ekumenizmu powinien do niego należeć.

Jeżeli chodzi poziom Konferencji/Synodu Biskupów, list kard. Kocha i kard. Grecha sugeruje, aby biskup odpowiedzialny na tym forum za ekumenizm (lub jego delegat):

4. Powinien być częścią zespołu Konferencji Episkopatu lub Synodu odpowiedzialnego za proces synodalny.
5. Powinien wysłać pismo zapraszające przedstawicieli innych wspólnot chrześcijańskich i narodowych rad Kościołów do udziału w posiedzeniu Konferencji Episkopatu/Synodu poświęconego procesowi synodalnemu oraz do zgłoszenia uwag w celu przygotowania syntezy Konferencji Episkopatu/Synodu.

Te dwa ostatnie postulaty winny być zrealizowane przed kwietniem 2022 r., czyli planowanym pierwotnie terminem opracowania syntez krajowych¹³.

2. Polska *Synteza krajowa* i syntezy diecezjalne o ekumenizmie

Polska *Synteza krajowa* została zaprezentowana 25 sierpnia 2022 r.¹⁴ Jednocześnie od 18 lipca do 30 listopada 2022 r. trwał proces publikacji syntez diecezjalnych. Całość tych syntez została opracowana i udostępniona w formie ujednoliconej¹⁵.

¹³ Grech, Koch. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process, 2.

¹⁴ Ik, dg. 2022. Prezentacja ogólnopolskiej syntezy Synodu o synodalności (27.03.2025), <https://www.ekai.pl/prezentacja-ogolnopolskiej-syntezy-synodu-o-synodalnosci/>.

¹⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych. Stan na dzień 30.11 [2022]. Wersja ujednolicona. 2022 (28.03.2025), https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/11/Wszystkie-syntezy-diecezjalne-oraz-synteza-krajowa-razem_20223011_1444.pdf.

W sumie syntezę opublikowało 37 diecezji; 3 diecezje zdecydowały się jedynie na publikację notki prasowej (archidiecezja krakowska, archidiecezja przemyska i diecezja sosnowiecka), a na rezygnację z upublicznienia wniosków z prac synodalnych zdecydowały się 2 diecezje (diecezja koszalińsko-kołobrzeska i diecezja zamojsko-lubaczowska)¹⁶.

Jeżeli chodzi o treść *Syntezy krajowej*, to zawiera ona informację, że do redagującego ją zespołu syntezy spłynęły ze wszystkich diecezji i eparchii w Polsce, z wyjątkiem czterech, z których dwie nie przygotowywały syntezy ze względu na zainicjowany wcześniej synod diecezjalny¹⁷. Analiza kalendarium zawartego w tekście jednolitym polskich syntez pozwala domniemywać, że chodziło o syntezę z diecezji tarnowskiej (prowadzącej jednocześnie synod diecezjalny¹⁸) i z archidiecezji białostockiej (obie opublikowane 27 sierpnia 2022 r.), o podsumowanie syntezy diecezji sosnowieckiej (opublikowane 30 sierpnia 2022 r.) oraz o podsumowanie Synodu archidiecezji przemyskiej (opublikowane 30 listopada 2022 r.)¹⁹.

W znalezieniu fragmentów syntez diecezjalnych na temat zagadnień ekumenicznych pomocą służy specjalna zakładka problemowa polskiej strony internetowej, poświęconej procesowi synodalnemu²⁰. W zakładce brakuje jednak odniesień do diecezji bydgoskiej, diecezji elbląskiej i diecezji opolskiej.

Gdyby uszeregować syntezę diecezjalną według wielkości miejsca poświęconemu ekumenizmowi, kolejność byłaby następująca, poczynając od najdłuższego (3,1 tys. znaków ze spacjami) do najkrótszego tekstu (0,3 tys.):

- diecezja toruńska²¹;
- archidiecezja białostocka²²;

¹⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych. Stan na dzień 30.11 [2022]. Wersja ujednolicona. 2022 (28.03.2025), https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/11/Wszystkie-syntezy-diecezjalne-oraz-synteza-krajowa-razem_20223011_1444.pdf, 14.

¹⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych. Stan na dzień 30.11 [2022]. Wersja ujednolicona. 2022 (28.03.2025), https://synod.org.pl/wp-content/uploads/2022/11/Wszystkie-syntezy-diecezjalne-oraz-synteza-krajowa-razem_20223011_1444.pdf, 24.

¹⁸ Synod Biskupów (2021–2023) i V Synod Diecezji Tarnowskiej (20.05.2025), <https://synod.org.pl/diecezja-tarnowska/>.

¹⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 14.

²⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Ekumenizm (28.03.2025), <https://synod.org.pl/ekumenizm/>.

²¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257–258.

²² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 41, 42–43.

- archidiecezja łódzka²³;
- archidiecezja warszawska²⁴;
- diecezja rzeszowska²⁵;
- diecezja płocka²⁶;
- diecezja kielecka²⁷;
- diecezja drohiczyńska²⁸;
- diecezja zielonogórsko-gorzowska²⁹;
- archidiecezja wrocławska³⁰;
- diecezja tarnowska³¹;
- diecezja warszawsko-praska³²;
- archidiecezja poznańska³³;
- Ordynariat Polowy w Polsce³⁴;
- diecezja ełcka³⁵;
- diecezja siedlecka³⁶;
- diecezja włocławska³⁷;

²³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 155–157.

²⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 269–270.

²⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 222–223.

²⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 182.

²⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 125.

²⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 79.

²⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 306.

³⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 298.

³¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 250.

³² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 280, 283.

³³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 187, 189, 194.

³⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 312.

³⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 86, 88.

³⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 230.

³⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 290.

- diecezja opolska³⁸;
- diecezja elbląska³⁹;
- archidiecezja szczecińsko-kamieńska⁴⁰;
- diecezja bydgoska⁴¹.

Polska *Synteza krajowa* wypowiada się na temat ekumenizmu w tekście liczącym ok. 1800 znaków ze spacjami, który w ok. 80% składa się cytatów. Zgodnie z metodologicznymi zasadami redagowania syntezy krajowej, nie podano w tekście ich źródeł⁴². Analiza porównawcza z synteżami diecezjalnymi pozwala jednak odkryć, że te cytaty pochodzą z 4 diecezji. Są to (według wielkości cytatów, począwszy od najobszerniejszych):

- diecezja płocka: o protestantyzacji i pomocy Ukraińcom⁴³;
- archidiecezja wrocławska: o pomocy migrantom z Ukrainy⁴⁴;
- diecezja drohiczyńska: o szukaniu tego, co łączy, i o świadectwie⁴⁵;
- archidiecezja łódzka: na temat obaw przed rozmyciem katolicyzmu i braku doświadczenia ekumenizmu wśród wiernych⁴⁶.

Fragment *Syntezy krajowej* na temat ekumenizmu warto przytoczyć w całości (pogrubienie czcionki w 2 miejscach występuje w tekście źródłowym; podanie diecezji, z których pochodzą cytaty, jest zabiegiem autora niniejszego artykułu):

EKUMENIZM

Mamy świadomość, że ekumenizm stanowi istotne **wyzwanie** dla Kościoła. „Wychodząc z założenia, że jeśli ktoś nie jest przeciwko nam, ten jest z nami – należy szukać tego, co nas łączy, a nie dzieli, i brać od innych to, co jest dobre, uczyć się, a także dawać dobre

³⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 159, 161.

³⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 81–83.

⁴⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 236.

⁴¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 41.

⁴² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 24.

⁴³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 182.

⁴⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 298.

⁴⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 79.

⁴⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 155.

świadection swoim zachowaniem” [diecezja drohiczyńska]. Z drugiej jednak strony obawiamy się, czy działania ekumeniczne nie doprowadzają do „rozmycia katolicyzmu” [archidiecezja łódzka]. Do postaw ekumenicznych zniechęca nas przekonanie, że mogą one prowadzić „czasem do protestantyzacji i powielania obcych duchowi katolickiemu działań, praktyk religijnych i sposobów modlitwy” [diecezja płocka].

W naszym doświadczeniu Kościoła ekumenizm zasadniczo nie istnieje. Uczestnicy spotkań synodalnych mieli w tej kwestii mało do powiedzenia [archidiecezja łódzka]. W niektórych syntezach ten temat w ogóle nie był poruszany lub zaznaczony marginalnie. Jeśli się pojawiał, to raczej jako sprawozdanie dotyczące „odgórnych” inicjatyw, organizowanych najczęściej poza naszą parafią. Ekumenizm w Polsce odnosi się przede wszystkim do tych, którzy mieszkają obok lub razem z przedstawicielami innych wyznań.

Nowe wyzwania ekumeniczne przyniosła natomiast **wojna w Ukrainie**. „Prawdziwy dialog synodalny dokonywał się i ciągle się aktualizuje na dworcach kolejowych, w strukturach państwa i samorządów, a przede wszystkim w otwartych domach Polaków, którzy potrafili przyjąć potrzebujących Ukraińców i pomóc im, nie licząc się z trudami i kosztami. Pozwala to myśleć z nadzieją o różnych wymiarach dialogu, małżeństwach mieszanych i innych tego rodzaju wyzwaniach” [diecezja płocka]. „Wobec aktualnej migracji z Ukrainy ekumenizm przestał być tematem teoretycznym dla naszych parafii. Należy pogłębiać relacje z prawosławnymi żyjącymi obok nas. Stąd wskazuje się na potrzebę katechezy na temat innych wyznań oraz propozycji spotkań (modlitw) ekumenicznych na poziomie parafii” [archidiecezja wrocławska]⁴⁷.

Treść zawarta w *Syntezie krajowej* zasadniczo streszcza to, co zostało obszerniej opisane w syntezach diecezjalnych na temat ekumenizmu, choć – co oczywiste – syntezы diecezjalne są bardziej zróżnicowane, a w wielu miejscach zawierają twierdzenia wręcz opozycyjne w stosunku do *Syntezы krajowej*. Można je uporządkować według kluczowych pięciu twierdzeń tej syntezy:

2.1. „Mamy świadomość, że ekumenizm stanowi istotne wyzwanie dla Kościoła” (*Synteza krajowa*).

Powyższe spostrzeżenie *Syntezы krajowej* znajduje potwierdzenie w wielu fragmentach syntez diecezjalnych. Tytułem przykładu:

- „W dialogu z innymi wspólnotami chrześcijańskimi nie chodzi o wzajemną uprzejmość, ale o jedność Kościoła zgodną z modlitwą Jezusa w Wieczerniku. Dialog ekumeniczny zmienia człowieka, gdyż

⁴⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 21.

uczy go dostrzegania w innych ludziach obrazu Pana Boga” (diecezja kielecka)⁴⁸.

- „(...) dialog ekumeniczny powinni prowadzić osoby do tego bardzo dobrze przygotowane doktrynalnie i teologicznie. Pozostali powinni ich wspierać swoimi modlitwami i szczerym zainteresowaniem. Dialog ekumeniczny jest absolutnie konieczny!” (cytat wypowiedzi jednej z osób z diecezji tarnowskiej)⁴⁹.
- „Cały czas jest to jakieś wyzwanie. We mnie to się powoli przełamuje, chociaż zawsze byłem otwarty. Przełamanie dotyczy przejścia od założenia, że my, jako Kościół katolicki, mamy rację, a inni powinni się nawrócić na nasze wyznanie, do zrozumienia, że możemy w miłości razem bez żadnego osądzania budować wzajemne relacje. Warto pod tym kątem patrzeć i zapraszać do współpracy osoby z innych Kościołów i denominacji” (cytat wypowiedzi jednej z osób z diecezji toruńskiej)⁵⁰.
- „Wypowiedzi synodalne na temat dialogu między chrześcijanami różnych wyznań dowiodły woli porozumienia, poszukiwania obszarów jedności (...). Owocem współpracy chrześcijan różnych wyznań jest przyjaźń, poszanowanie, zrozumienie, wspólna pomoc, pokój, duchowe ubogacenie, eliminowanie wrogości, poczucie braterstwa w obszarze wartości ogólnoludzkich” (diecezja rzeszowska)⁵¹.
- „Dzięki spotkaniom poznajemy siebie nawzajem, stajemy się otwarci na sprawy, które dotąd były nam obce. Zwracamy uwagę na to, co nas łączy, oraz staramy się poznać i zrozumieć te kwestie, które nas dzielą. Ekumenizm jest potrzebny nie tylko, by rozwiązać istniejące problemy, ale aby wspólnie szukać tego, co dobre, i razem robić coś dla innych na polu charytatywnym, społecznym, kulturalnym” (cytat wypowiedzi jednej z osób z diecezji zielonogórsko-gorzowskiej)⁵².

⁴⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 125.

⁴⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 250.

⁵⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257.

⁵¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 222n.

⁵² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 306.

2.2. „Z drugiej jednak strony obawiamy się, czy działania ekumeniczne nie doprowadzają do «rozmycia katolicyzmu» (...), np. „do protestantyzacji i powielania obcych duchowi katolickiemu działań, praktyk religijnych i sposobów modlitwy” (*Synteza krajowa*).

Twierdzenie zostało poparte cytatem z syntezy diecezji płockiej, która dalej konkretyzuje: „W diecezji płockiej można dostrzec zagrożenie pentekostalizacji, o którego konsekwencjach globalnych wypowiada się obszernie Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan”⁵³.

W innych syntezach czytamy np.:

- „(...) w wielu głosach z parafii przebija poczucie zagrożenia utratą tożsamości katolickiej w kontaktach ekumenicznych, głównie z protestantami” (archidiecezja wrocławska)⁵⁴.
- „Bardzo ważne jest przy tym zachowanie swej tożsamości katolickiej. Naszym zadaniem jest pomoc innym w odkryciu prawdy głoszonej przez Kościół. Należy właściwie rozumieć ekumenizm jako szukanie tego, co łączy, a nie rezygnację z czegoś, co należy do tradycji katolickiej, na rzecz upodabniania się do innych wyznań” (diecezja siedlecka)⁵⁵.
- „Dużo się mówi o ekumenizmie, ale dialog z innymi wyznaniem jest w dużej mierze teorią. Wszelkie spotkania ekumeniczne to zacieranie różnic między Świętym Kościołem Katolickim a wyznawcami innych wyznań chrześcijańskich, których powinniśmy na wszelki możliwy sposób nakłonić do konwersji z miłości do nich i z troski o zbawienie dusz. Mamy się modlić za nich, a nie z nimi” (cytat wypowiedzi jednej z osób z diecezji toruńskiej)⁵⁶.

Trzeba jednak zauważyć, że w syntezach diecezjalnych obawy przed ekumenizmem ustępują miejsce innemu zjawisku, wyrażonemu w następnym punkcie.

⁵³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 182.

⁵⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 298.

⁵⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 230.

⁵⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257.

2.3. „W naszym doświadczeniu Kościoła ekumenizm zasadniczo nie istnieje. Uczestnicy spotkań synodalnych mieli w tej kwestii mało do powiedzenia. W niektórych syntezach ten temat w ogóle nie był poruszany lub zaznaczony marginalnie” (*Synteza krajowa*).

Są diecezje, które nie wypowiedziały się na temat zagadnień ekumenicznych: diecezja bielsko-żywiecka, archidiecezja częstochowska, archidiecezja gdańska, diecezja gliwicka, diecezja kaliska, diecezja legnicka, diecezja łomżyńska, diecezja łowicka, diecezja pelplińska, diecezja świdnicka i archidiecezja warmińska.

Do wymienionej grupy należą także: archidiecezja gnieźnieńska, archidiecezja katowicka i diecezja radomska, które podały tego przyczynę: „(...) uczestnicy spotkań synodalnych nie odnosili się bowiem do problematyki ekumenizmu” (archidiecezja katowicka)⁵⁷; uzasadnieniem była „jednorodność społeczna i wyznaniowa terenów naszej diecezji” (diecezja radomska)⁵⁸ i „społeczny profil archidiecezji”, „mimo planów i prób dotarcia do możliwie szerokiego środowiska, umiejscowionego na peryferiach Kościoła” (archidiecezja gnieźnieńska)⁵⁹.

Także diecezja sandomierska i archidiecezja lubelska nie odniosły się w swoich syntezach do problematyki ekumenicznej, ale w tym samym czasie (odpowiednio w latach 2017–2022 i 2021–2025) prowadziły synody diecezjalne, które opracowały osobne dokumenty lub przepisy na temat ekumenizmu⁶⁰.

Można zadać pytanie, czy stwierdzenie: „W naszym doświadczeniu Kościoła ekumenizm zasadniczo nie istnieje” nie stoi w opozycji do pierwszego twierdzenia: „Mamy świadomość, że ekumenizm stanowi istotne wyzwanie dla Kościoła”? Między tymi zdaniem nie będzie sprzeczności, jeśli zauważymy różnicę między teorią a praktyką: ekumenizm byłby dla nas ważny w teorii, ale brakuje nam jego doświadczenia.

W odniesieniu do tego zagadnienia w syntezach diecezjalnych pojawiło się nader sporo spostrzeżeń:

⁵⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 114.

⁵⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 203.

⁵⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 99.

⁶⁰ 2022. „*Aby nieść Światło Ewangelii*”. Trzeci Synod Diecezji Sandomierskiej (2017–2022). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, 76–80 (3.3. *Dialog religijny*); 2025. III Synod Archidiecezji Lubelskiej. *Kościół – dom i szkoła komunii. 2021–2025*. Lublin: Wydawnictwo Gaudium, 91–95 (1. *Ekumeniczna rzeczywistość archidiecezji lubelskiej*; 2. *Ekumeniczne wyzwania w archidiecezji*).

- „Zespoły synodalne wielokrotnie stwierdzały, że brak nam doświadczenia w dialogu z przedstawicielami innych wspólnot chrześcijańskich” (diecezja kielecka)⁶¹.
- „(...) można stwierdzić, że ekumenizm jest doświadczeniem ekskluzywnym/elitarnym (...)”; „są to przypadki niezbyt liczne, a przez to nie przekładające się na powszechność doświadczenia ekumenizmu” (archidiecezja łódzka)⁶².
- „(...) wydarzenia ekumeniczne odbywają się raczej na poziomie hierarchii: «Dialog nie przeszedł na poziom wiernych». Niewysoki jest również poziom świadomości wiernych różnych wyznań na temat podejmowanych działań ekumenicznych” (archidiecezja poznańska)⁶³.
- „Wspomniano o ekumenicznych spotkaniach, jednakże w wymiarze krajowym. Na poziomie parafii odnotowano brak wyraźnych relacji, współpracy” (diecezja rzeszowska)⁶⁴.
- „W znacznej części wypowiedzi mowa jest o zupełnym braku dialogu i relacji z innymi wyznaniem chrześcijańskimi we własnych doświadczeniach (często ze względu na brak innych wyznań chrześcijańskich w lokalnych środowiskach) (...)”. Trudności w dialogu dotyczą także „braku wspólnej modlitwy (mała liczba inicjatyw takich modlitw, a jeżeli już są, to z niewielką frekwencją)” (diecezja toruńska)⁶⁵.
- „Zagadnienie ekumenizmu sprawiło odpowiadającym niemałe trudności. Wielu podkreślało, że nie mają doświadczenia w tym obszarze lub że są nieprzygotowani do jego prowadzenia” (diecezja tarnowska)⁶⁶.
- „Nie ukrywano jednak, że spotkania ekumeniczne nie cieszą się zbyt dużym zaangażowaniem wśród naszych wiernych oraz że dziś spotkania ekumeniczne są zarezerwowane dla księży znających tę tematykę” (archidiecezja warszawska)⁶⁷.

⁶¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 125.

⁶² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 155.

⁶³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 194.

⁶⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 222.

⁶⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257.

⁶⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 250.

⁶⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 270.

- „Z ankiet wynika, iż w naszej diecezji zjawisko ekumenizmu praktycznie nie występuje. Jeśli są kontakty parafian z innymi wyznaniami, to są raczej techniczne, bądź zupełnie się nie udają. Wiele osób nie wie, na czym polega ekumenizm, są raczej przekonani, że wyznawców innych religii trzeba nawracać, a gdy się to nie udaje, czują porażkę, która sprawia, że zamykają się w sobie i nie chcą więcej konfrontacji swojej wiary”. (...) „W relacjach ekumenicznych dominuje stagnacja, wierni są raczej zamknięci lub obojętni wobec zagadnień czy spotkań ekumenicznych. Są skupieni na problemach Kościoła katolickiego, zwrócenie do wewnątrz – do parafii i wspólnot” (diecezja warszawsko-praska)⁶⁸.
- „Diecezja stanowi dosyć jednorodny obszar pod względem wyznaniowym. Chrześcijanie niekatolicy różnych tradycji są obecni na jej terenie, tworzą jednak niewielkie, rozproszone wspólnoty. Problematyka relacji ekumenicznych była więc raczej nieobecna w refleksji synodalnej. Przytoczone wyżej świadectwo [wiernych świeckich z jednej wiejskiej parafii] stanowi wyjątek. Pokazuje ono, że tam, gdzie szuka się wzajemnych kontaktów i pielęgnuje je, rodzą się dobre owoce” (diecezja zielonogórsko-gorzowska)⁶⁹.

Są jednak diecezje, które w swoich sprawozdaniach dały świadectwo intensywnych kontaktów ekumenicznych. W syntezie z archidiecezji białostockiej czytamy, że „ruch ekumeniczny jest w ostatnim czasie bardziej dostrzegalny”, a relacje z braćmi i siostrami innych wyznań chrześcijańskich dotyczą następujących obszarów: pracy, rodziny, sąsiadów, życia codziennego, wspólnej modlitwy, codziennego funkcjonowania w rodzinach mieszanych, szkół i instytucji publicznych („często obok krzyża katolickiego zawieszany jest krzyż prawosławny”). To także wzajemny szacunek wobec obchodzonych świąt, poszanowanie odrębnych tradycji, wspólne działania na rzecz społeczności lokalnej, wspólne uczestnictwo w uroczystych Mszach św. i wydarzeniach kościelno-społecznych oraz w dziełach dobrotczych⁷⁰.

Niektóre syntezy wyliczyły ekumeniczne inicjatywy, oprócz Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan:

⁶⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 280, 283.

⁶⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 306.

⁷⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 42.

- Ekumeniczna Droga Światła, Ekumeniczna Droga Krzyżowa, edycje Ekumenicznej Szkoły Biblijnej, modlitwa o pokój w Ukrainie, ekumeniczna pielgrzymka do Ziemi Świętej (archidiecezja łódzka)⁷¹.
- Marsz dla Życia i Rodziny, spotkania w ramach wspólnot Taizé, kurs *Crown* (diecezja toruńska)⁷².
- Dwie diecezje wymieniły kurs *Alpha* (diecezja toruńska⁷³ i archidiecezja warszawska⁷⁴).

Archidiecezja wrocławska odniosła się do „bardzo pozytywnych” doświadczeń ekumenicznych związanych z Europejskimi Spotkaniami Młodych Taizé we Wrocławiu (1989, 1995, 2019). „Są kontynuowane modlitwy ekumeniczne w tym stylu, choć głównie we Wrocławiu. Doświadczenie gościnności wobec przedstawicieli innych wyznań rodzi otwartość i szacunek na płaszczyźnie ekumenicznej. W samym Wrocławiu czytelnym znakiem jest dialog w obrębie Dzielnicy Wzajemnego Szacunku”⁷⁵.

Dwie diecezje wspomniały o współpracy z regionalnym oddziałem Polskiej Rady Ekumenicznej (archidiecezja poznańska⁷⁶, diecezja włocławska⁷⁷).

Jako owoc „podążania razem” archidiecezja białostocka wymieniła deklarację o wzajemnym uznaniu sakramentu chrztu, którą w 2000 r. podpisał Kościół katolicki w Polsce i Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej⁷⁸.

Zauważono także, że „w pogłębienie refleksji między chrześcijanami różnych wyznań mogą wnieść swój wkład doświadczenia małżeństw mieszanych, w których współistnieją odmienne, chrześcijańskie tradycje” (diecezja rzeszowska⁷⁹). Rodziny lub małżeństwa „mieszane” wspomniano jeszcze w kilku syntezach (archidiecezja białostocka, diecezja drohiczyńska, diecezja ełcka, diece-

⁷¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 155.

⁷² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257.

⁷³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych.

⁷⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 269.

⁷⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 298.

⁷⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 187.

⁷⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 290.

⁷⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 43.

⁷⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 222.

zja płocka⁸⁰). Tą kwestię synteza archidiecezji łódzkiej czyni osnową jednego ze świadectw:

Innym „miejscem” doświadczania ekumenizmu są małżeństwa dwuwyznaniowe: „Ja mam trzy siostry – jedna nie ma męża, druga ma męża prawosławnego, trzecia męża metodystę. U nich ten dialog toczy się na co dzień, nie zawsze musi dotyczyć kwestii, które nas dzielą. Ja będąc też z nimi, rozmawiając o wierze, widzę, że ten wspólny chrzest jest podstawą. Ekumenizm jest na tym prostym poziomie – wspólnej modlitwy rodzinnej, u jednej z sióstr chodzenia wraz z mężem co niedzielę do kościoła katolickiego, przeżywania wspólnie dialogu z Bogiem. To piękne doświadczenie w różnorodności”⁸¹.

Ważną rolę przypisano także relacjom osobistym, które łączą katolików z osobami innych wyznań:

- „Niekiedy są to po prostu nasi znajomi, a także przyjaciele” (archidiecezja białostocka)⁸²;
- „Wśród owoców «podążania razem» z innymi wyznaniem chrześcijańskimi zwracano głównie uwagę na budowanie dobrych osobistych relacji” (diecezja toruńska⁸³).

2.4. „Nowe wyzwania ekumeniczne przyniosła wojna w Ukrainie” (*Synteza krajowa*).

Oprócz przytoczonych w *Syntezie krajowej* fragmentów syntez z diecezji płockiej i archidiecezji wrocławskiej, mówią o tym także inne syntezy: diecezji kieleckiej, archidiecezji łódzkiej, archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, diecezji tarnowskiej, archidiecezji warszawskiej, Ordynariatu Polowego w Polsce⁸⁴.

„W dyskusji synodalnej problem ekumenizmu był do tej pory niezbyt często podejmowany, ale od czasu wojny w Ukrainie stał się bardzo ważny (...) – czytamy w syntezie z archidiecezji warszawskiej”. I dalej:

„Wraz z aktywizacją pomocy konieczne stało się rozeznanie wsparcia dla ofiar wojny bez względu na ich duchowość i wyznawaną wiarę”. (...) W kilku parafiach udostępniono kościół do celów liturgicznych i salkę parafialną na spot-

⁸⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, odpowiednio: 43, 79, 86, 182.

⁸¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 156.

⁸² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 42.

⁸³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 257.

⁸⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, odpowiednio: 125, 155–156, 236, 250, 269, 312.

kanie innych wyznań. W ramach katechezy w szkole prosi się dzieci uchodźców (przeważnie prawosławnych) o opowiadanie o ich zwyczajach. W ten sposób też tworzy się przestrzeń szacunku i poznaje siebie nawzajem⁸⁵.

„Być może przyjęcie przybyszy z Ukrainy będzie w odniesieniu do ekumenizmu dla nas szansą, aby się go nauczyć przez własne doświadczenie budowania relacji z chrześcijanami innych wyznań” – stwierdza synteza z archidiecezji łódzkiej⁸⁶. Ten wniosek współbrzmi z zawartym w *Syntezie krajowej* cytatem z syntezy z diecezji płockiej: „Pozwala to myśleć z nadzieją o różnych wymiarach dialogu, małżeństwach mieszanych i innych tego rodzaju wyzwaniach”⁸⁷.

2.5. „Wskazuje się na potrzebę katechezy na temat innych wyznań oraz propozycji spotkań (modlitw) ekumenicznych na poziomie parafii” (*Synteza krajowa*).

Ten punkt można potraktować jako propozycje działań, które należy podjąć w przyszłości.

Na pierwszy plan wysuwa się „fachowo prowadzona formacja biblijna – także we współpracy ekumenicznej”, jak czytamy w syntezie diecezji bydgoskiej⁸⁸, i formacja katechetyczna (archidiecezja łódzka, diecezja opolska, diecezja płocka⁸⁹) i szerzej – edukacja:

- „W zmieniających się warunkach kulturowo-społecznych należy podjąć edukację odnoszącą się do innych wyznań chrześcijańskich” (diecezja kielecka)⁹⁰.
- Pojawiła się opinia, iż w dialogu z chrześcijanami innych wyznań potrzebna jest wiedza i świadomość własnej wiary. W tego typu rozmowie nie przekonujemy, ale świadczymy o swojej religijnej tożsamości. Ogólną przeszkodą w dialogu z chrześcijanami innych

⁸⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 269n.

⁸⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 156.

⁸⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 21, 182.

⁸⁸ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 59.

⁸⁹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, odpowiednio: 156, 161, 182.

⁹⁰ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 125.

wyznań jest brak wiedzy, stereotypy, uprzedzenia, niechęć” (diecezja rzeszowska)⁹¹.

W syntezach nie pominięto kwestii modlitwy (archidiecezja białostocka, diecezja kielecka, diecezja tarnowska, diecezja toruńska, diecezja włocławska, archidiecezja wrocławska, Ordynariat Polowy w Polsce⁹²). Podkreślono także jej priorytetowość:

- „Wielokrotnie stwierdzano, że podstawą i początkiem ekumenizmu jest wspólna modlitwa i dzieła miłosierdzia, a nie dążenie za wszelką cenę do jedności. (...) W zespołach synodalnych zauważano, że powstał nurt modlitwy o jedność chrześcijan. Podkreślano jego ważność, a także to, że przynosi on już owoce” (archidiecezja warszawska)⁹³.
- „Moje doświadczenie ekumenizmu związane jest z czasami studenckimi, kiedy byłem w Taizé. Tam doświadczyłem, że **ekumenizm można budować we wspólnej modlitwie**” (cytat wypowiedzi jednej z osób z archidiecezji łódzkiej; pogrubienie w oryginale)⁹⁴.

To, co jest istotne w tym fragmencie *Syntezy krajowej* – o potrzebie katechezy, spotkań i modlitw – to podkreślenie poziomu parafii, gdyż ekumenizm często doświadczany jest w formie „«odgórnych» inicjatyw, organizowanych najczęściej poza naszą parafią” (*Synteza krajowa*).

W syntezach diecezjalnych nie brakuje także ukazania innych możliwych form współpracy ekumenicznej:

- „Możliwe dzieła wspólne to: pomoc charytatywna dzieciom, osobom starszym, chorym, niepełnosprawnym; wspólna refleksja naukowa (sympozja, konferencje, debaty, kongresy); wspólne nabożeństwa np. w intencji pokoju, ochrony życia, rodziny, wartości ogólnoludzkich” (diecezja rzeszowska)⁹⁵.
- „Obszary dialogu z innymi wspólnotami chrześcijańskimi to: wspólna modlitwa, świadectwo, posługa głoszenia Słowa Bożego, wymiana doświadczeń ewangelizacyjnych, posługa śpiewu, uwielbienia, projekcja

⁹¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 222.

⁹² Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, odpowiednio: 42, 125, 250, 257, 290, 298, 312.

⁹³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 269n.

⁹⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 155n.

⁹⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 223.

filmów ewangelizacyjnych, czerpanie inspiracji z duchowych doświadczeń innych wyznań oraz pomoc charytatywna” (diecezja kielecka)⁹⁶.

3. Ocena i wnioski na czas wdrażania Synodu

Teksty, które w sposób bezpośredni dotyczą ekumenizmu w *Syntezie krajowej* i w syntezach diecezjalnych, mają łączną objętość ok. 2,5% tekstu całości syntez (30,7 tys. na 1 219 tys. znaków ze spacjami). Można powiedzieć, że ukazują polski ekumenizm takim, jaki jest, ale i takim, jakiego nie ma, zwłaszcza w doświadczeniu większości wiernych Kościoła katolickiego w Polsce.

Owszem, teksty syntez to nie wszystko. Należy jeszcze zauważyć aspekty ekumeniczne działalności naukowej i publikacyjnej, która towarzyszyła procesowi synodalnemu w Polsce⁹⁷. Organizowano przy tym ekumeniczne sympozja i konferencje o synodalności; tytułem przykładu: 14 stycznia 2022 r. w Warszawie (KAI)⁹⁸, 18 stycznia 2022 r. w Lublinie (KUL)⁹⁹ i w Łodzi (WSD)¹⁰⁰.

Proces synodalny w Polsce był jednak „wydarzeniem mniejszościowym”. Szacuje się, że uczestniczyło w nim około 50 tys. osób, czyli ok. 0,2% katolików w Polsce¹⁰¹. Można także zapytać, na ile w Polsce zrealizowano propozycje zawarte w liście kard. Kurta Kocha i kard. Mario Grecha z 28 października 2021 r. pt. *Ekumeniczny wymiar procesu synodalnego?*¹⁰² Czy w proces synodalny byli włączeni przedstawiciele innych wyznań? Tylko pięć diecezji wyraźnie poinformowało w swoich syntezach o takim włączeniu:

- diecezja elbląska: apel o wypowiedzenie się przyjął Kościół Chrześcijan Baptystów w Elblągu¹⁰³;

⁹⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 125.

⁹⁷ Np.: Przemysław Sawa. 2023. „Synodalność w Kościele katolickim i innych wspólnotach chrześcijańskich. Możliwości i granice inspiracji dla odnowy Kościoła”. W *Synodalność wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*. Red. Mateusz Jakub Tutak, Tomasz Wielebski, 227–263. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

⁹⁸ Katolicka Agencja Informacyjna. 2022. O synodalności ekumenicznie (12.04.2025), <https://www.youtube.com/watch?v=4mzmH1h2mvA>.

⁹⁹ Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 2022. O synodalności ekumenicznie (12.04.2025), https://www.kul.pl/konferencja-o-synodalnosci-ekumenicznie,art_97571.html.

¹⁰⁰ Archidiecezja Łódzka. 2022. Sympozjum Ekumeniczne: synodalność w ujęciu katolickim, prawosławnym i luteranckim (12.04.2025), <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2022/01/sympozjum-ekumeniczne-synodalnosc-w-ujciu-katolickim-prawoslawnym-i-luteranskim>.

¹⁰¹ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 24.

¹⁰² Grech, Koch. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process, 1–2.

¹⁰³ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 81.

- archidiecezja łódzka: odbyły się dwa spotkania synodalne, w których uczestniczyli duchowni innych chrześcijańskich wyznań (co synteza nazywa „małym sukcesem”)¹⁰⁴;
- diecezja płocka: ekumeniczny dialog synodalny prowadzono w Towarzystwie Naukowym Płockim¹⁰⁵;
- archidiecezja poznańska: o konsultacje ekumeniczne został poproszony ks. Marcin Kotas z Kościoła ewangelicko-augsburskiego, przewodniczący poznańskiego oddziału Polskiej Rady Ekumenicznej oraz współprzewodniczący Poznańskiej Grupy Ekumenicznej; ponadto 13 osób wzięło udział w synodalnych spotkaniach ekumenicznych¹⁰⁶;
- W syntezie diecezji opolskiej czytamy: „Z uwagi na bogate doświadczenia współpracy ekumenicznej w naszej diecezji, udało się do grona koordynatorów synodalnych pozyskać m.in. pastora Kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz Kościoła Zielonoświątkowego, a konsultacje synodalne przeprowadzić również z wiernymi tych Kościołów”¹⁰⁷.

Lata 2025–2028 są przeznaczone na fazę wdrażania Synodu. W tym czasie można zatem wprowadzać w życie postulaty zawarte w istniejących już syntezach oraz implementować wskazania *Dokumentu Końcowego* Synodu (z 26 października 2024 r.).

Inspirującym sposobem na „nadrobienie” ekumenicznych – i nie tylko – braków procesu synodalnego w Polsce wydaje się być propozycja przekazana przez kard. Grzegorza Rysia. Dotyczy ona refleksji nad odnowioną *Kartą Ekumeniczną*¹⁰⁸, która została podpisana 5 listopada 2025 r. w Rzymie¹⁰⁹ przez przewodniczących Konferencji Kościołów Europejskich (CEC) i Rady Konferencji Episkopatów Europy (CCEE) jako owoc współpracy tych gremiów. Kardynał proponuje – za pomysłodawcą tej idei, którym jest kard. Jean-Claude Hollerich, arcybiskup Luksemburga – aby *Karta Ekumeniczna* została rozesłana do wszyst-

¹⁰⁴ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 156.

¹⁰⁵ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 176, 185.

¹⁰⁶ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 187, 189.

¹⁰⁷ Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych, 161.

¹⁰⁸ Conference of European Churches, Council of European Bishops' Conferences (CCEE). 2025. Charta Oecumenica. Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe 2025 (6.11.2025), <https://ceceurope.org/storage/app/media/2025-news/A4-Charta-2-guideline-online.pdf>.

¹⁰⁹ St. 2025. W Rzymie podpisano zaktualizowaną Kartę Ekumeniczną (06.11.2025), <https://www.ekai.pl/w-rzymie-podpisano-zaktualizowana-karte-ekumeniczna/>.

kich parafii i stała się przedmiotem refleksji rad duszpasterskich oraz zespołów synodalnych. Może ona być także sposobem na ożywienie pracy tych rad i zespołów. *Karta* powinna stać się przedmiotem refleksji wśród duchowieństwa i wśród świeckich, na zebraniach dekanalnych, w kuriach diecezjalnych i w seminariach. Można wspólnie zapoznać się z jej treścią oraz podzielić się refleksjami, korzystając ze znanej z procesu synodalnego tzw. rozmowy w Duchu Świętym. Wniosek z takich spotkań można przekazać biskupowi diecezjalnemu. Ważne jest przy tym, aby nie był to proces odgórny, ale oddolny – stwierdził kard. Ryś¹¹⁰.

Na zakończenie warto przytoczyć jeden z fragmentów *Dokumentu końcowego* Synodu na temat ekumenizmu (nr 138):

Bogactwo, jakie wnosi udział w Zgromadzeniu Synodalnym Braci Delegatów, pochodzących z innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, zachęca nas do poświęcenia większej uwagi praktykom synodalnym naszych ekumenicznych partnerów, zarówno ze Wschodu, jak i Zachodu. Dialog ekumeniczny ma fundamentalne znaczenie dla pogłębienia rozumienia synodalności i jedności Kościoła. Skłania nas, by wyobrażać sobie ekumeniczne praktyki synodalne, obejmujące nawet takie formy konsultacji i rozeznania w kwestiach wspólnych i naglących, jak zwołanie ekumenicznego synodu na temat ewangelizacji. Dialog ten zachęca nas również do wzajemnej odpowiedzialności za to, kim jesteśmy, co czynimy i czego nauczamy. U podstaw tej możliwości leży fakt, że jesteśmy zjednoczeni w jednym chrzcie, z którego wypływa tożsamość Ludu Bożego oraz moc komunii, uczestnictwa i misji¹¹¹.

References

2025. *III Synod Archidiecezji Lubelskiej. Kościół – dom i szkoła komunii. 2021–2025*. Lublin: Wydawnictwo Gaudium.
- XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2021. Dokument przygotowawczy „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja” (10.04.2025), <https://episkopat.pl/doc/186690.dokument-przygotowawczy-xvi-zwyczajnego-zgromadzenia-ogolnego-synodu-biskupow-2>.
2022. „*Aby nieść Światło Ewangelii*”. *Trzeci Synod Diecezji Sandomierskiej (2017–2022)*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu.

¹¹⁰ Archidiecezja Łódzka. 2025. Kard. Ryś do księży o Karcie Ekumenicznej (25.11.2025), <https://www.youtube.com/watch?v=HVVB7wG9Lwg>.

¹¹¹ Franciszek, XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2024. *Ku Kościołowi synodalnemu. Komunია, uczestnictwo, misja. Dokument końcowy*, 120.

- Archidiecezja Łódzka. 2022. Sympozjum Ekumeniczne: synodalność w ujęciu katolickim, prawosławnym i luteranskim (12.04.2025), <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2022/01/sympozjum-ekumeniczne-synodalnosc-w-ujeciu-katolickim-prawoslawnym-i-luteranskim>.
- Archidiecezja Łódzka. 2025. Kard. Ryś do księży o Karcie Ekumenicznej (25.11.2025), <https://www.youtube.com/watch?v=HVVB7wG9Lwg>.
- Conference of European Churches, Council of European Bishops' Conferences (CCEE). 2025. Charta Oecumenica. Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe 2025 (6.11.2025), <https://ceceurope.org/storage/app/media/2025-news/A4-Charta-2-guideline-online.pdf>.
- Serwis Synodu o synodalności. 2022. Ekumenizm (28.03.2025), <https://synod.org.pl/ekumenizm/>.
- Franciszek, XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. 2024. *Ku Kościołowi synodalnemu. Komunia, uczestnictwo, misja. Dokument końcowy*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum.
- Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium*. Kraków: Wydawnictwo M.
- Franciszek. 2015. „Synodalność” konstytutywnym wymiarem Kościoła (10.04.2025), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html#p12.
- Grech Mario, Koch Kurt. 2021. The ecumenical dimension of the synodal process (10.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-ecumenical-dimension-of-the-synodal-process.html>.
- Grech Mario. 2025. List dotyczący procesu towarzyszenia fazie wdrażania Synodu (11.04.2025), https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2025-03-15_letter_process2028/Komunikat_POL_--List-dotyczacy-procesu-towarzyszenia-fazie-wdrazania-Synod.pdf.
- Katolicka Agencja Informacyjna. 2022. O synodalności ekumenicznie (12.04.2025), <https://www.youtube.com/watch?v=4mzmH1h2mvA>.
- Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 2022. O synodalności ekumenicznie (12.04.2025), https://www.kul.pl/konferencja-o-synodalnosci-ekumenicznie,art_97571.html.
- lk, dg. 2022. Prezentacja ogólnopolskiej syntezy Synodu o synodalności (27.03.2025), <https://www.ekai.pl/prezentacja-ogolnopolskiej-syntezy-synodu-o-synodalnosci/>.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna. 2015. *Sensus fidei w życiu Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów.
- Sawa Przemysław. 2023. „Synodalność w Kościele katolickim i innych wspólnotach chrześcijańskich. Możliwości i granice inspiracji dla odnowy Kościoła”. W *Synodalność wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*. Red. Mateusz Jakub Tutak, Tomasz Wielebski, 227–263. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Secretary General of the Synod of Bishops. 2021. Vademecum for the Synod on Synodality (2.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-vademecum-for-the-synod-on-synodality.html>.
- Serwis Synodu o synodalności. 2022. Zestawienie opublikowanych syntez diecezjalnych. Stan na dzień 30.11 [2022]. Wersja ujednolicona. 2022 (28.03.2025), <https://synod.org.pl/>

wp-content/uploads/2022/11/Wszystkie-syntezy-diecezjalne-oraz-synteza-krajowa-razem_20223011_1444.pdf.

St. 2025. W Rzymie podpisano zaktualizowaną Kartę Ekumeniczną (6.11.2025), <https://www.ekai.pl/w-rzymie-podpisano-zaktualizowana-karte-ekumeniczna/>.

Synod Biskupów (2021–2023) i V Synod Diecezji Tarnowskiej (20.05.2025), <https://synod.org.pl/diecezja-tarnowska/>.

Synod of Bishops. 2021. The Preparatory Document. For a Synodal Church: Communion, Participation, and Mission (2.04.2025), <https://www.synod.va/en/news/the-preparatory-document.html>.